

N:o 55.

Af herr **A. F. Liljeholm**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t
angående seminarielärarnes kompetens-, löne- och pensions-
vilkor.

Den, som vill sätta folkskolan i stånd att fullgöra de ansvarsfulla pligter, som åligga densamma, måste framför allt verka för höjning af folkskolelärarens bildning och hans ekonomiska vilkor. Ingen annan häfstång är så kraftig som dessa. Detta är en sanning, som ofta blifvit uttalad.

Det sistnämnda krafvet, förbättring af folkskolelärarens ekonomiska vilkor, hafva under de senare åren såväl statsmakterna som enskilda kommuner på ett glädjande sätt gått till mötes, men någon förbättring af folkskolelärarnes utbildning har under en lång följd af år icke vidtagits, och dock hafva tid efter annan röster om nödvändigheten af åtgärder i denna riktning låtit höra sig. Man har yrkat på att fordringarna för inträde vid seminarium borde höjas, att ett främmande språk borde införas i seminarieundervisningen, att seminariekursen borde ökas med ett femte år o. s. v. Men intet af allt detta medför den önskade verkan, icke ens alla dessa förbättringar tillsammans. Ty hvad som här ofvan sades om folkskolan, det gäller också om seminarierna, nemligen att den, som vill sätta seminarierna i stånd att fullgöra de ansvarsfulla pligter, som åligga dem, måste framför allt verka för höjning af seminarielärarens duglighet och hans ekonomiska vilkor.

Seminariernas lärjungar utgöras af män och qvinnor i åldern mellan 17 och 28 år. Deras kunskapsmått och bildningsgrad äro visserligen ofta något olika, men på grund af den starka tillströmning af inträdessökande

torde två års studier utöfver en god folkskolas kunskapsniva kunna anses såsom i regel nödvändiga för vinnande af inträde vid folkskolelärarseminarium. I de qvinliga seminariernas första klass finner man arligen ett stort antal elever, hvilka med goda vitsord hafva genomgått fullständiga högre flickskolor. Den tjerde eller högsta klassen förstärkes i många fall af ett större eller mindre antal nyinträdande, som hafva aflagt mogenhetsexamen, hvartill kommer, att i synnerhet vid åtskilliga seminarier unga män och qvinnor med akademisk bildning genomgå praktisk kurs.

Ega de svenska seminarielärarne, att döma, af deras studier och föregående verksamhet, den bildning och särskildt den praktiska duglighet, som måste anses erforderliga, ja, nödvändiga för en lärarekår, som under sin ledning har ett sådant lärjungematerial, som det nu beskrifna? Man kan svara både nej och ja. Den, som omedelbart efter sitt profår vinner anställning vid seminarium och dermed ofta nog på grund af förhållandenas tvång bland annat får att leda lärjungarnes undervisningsöfningar i något ämne, är, som hvar och en lätt finner, inkompetent för sin uppgift, så vidt han icke genom föregående lärareverksamhet i skola har inhemtat nödig erfarenhet. Han är formelt kompetent, men det dröjer åratal, innan han vinner nöjaktig reel kompetens, och under tiden utgår den ena klassen efter den andra med ofullständig praktisk utbildning.

Huru skall detta missförhållande afhjelpas? Man har föreslagit ett tillägg till de nuvarande kompetensvilkoren, nemligen åtskilliga års föregående tjenstgöring i folkskola. Det förslaget synes tilltalande. Men det lär icke lyckas att på det sättet förmå de mera skickliga lärareämnena att, sedan de hafva förvärfvat kompetens till adjunkts- och kollegatjenst vid allmänt läroverk, underkasta sig ytterligare ett antal profår vid folkskola för att kunna utnämnas till adjunkt vid seminarium. Säkert är, att det icke kommer att lyckas, så länge lönevilkoren äro de samma vid de båda skolarterna, ja, hvad Stockholm och Göteborg angår, betydligt sämre vid seminarium än vid de allmänna läroverken, enär adjunkterna vid de sistnämnda af respektive kommuner erhålla årligt hyresbidrag, som i Stockholm motsvarar och i Göteborg till och med öfverstiger ett ålderstillägg.

Det är utan gensägelse ett mycket stort intresse, som här är i fråga. Seminarierna utbilda nemligen lärare för 92 procent af Sveriges barn. Man behöfver blott erinra sig detta sakförhållande för att inse frågans vikt och betydelse.

Är det orimligt, att unga lärare skola hafva viktiga delar af lärarebildningen om hand, innan de ännu sjelfva förvärfvat erfarenhet deri, så är det icke mindre orimligt, att ålderstigna män och qvinnor för brödets skull nödgas kvarstå i lärarebildningens tjenst, fastän deras aftagande kropps- och själskrafter tydligare dag efter dag betyga, att de borde afgå och lemna rum för friskare krafter. En folkskolelärare erhåller full pension vid 55 års ålder, om han annars har 30 tjensteår, afkortad pension efter 20 års tjenstgöring, ja, efter 10, om han befinnes obotligt sjuk, och en folkskolelärarinna åtnjuter samma förmåner, men de lärare och lärarinnor, som skola utbilda dessa folkskolans lärare och lärarinnor, hafva ingen säker utsigt till pension, förr än de hunnit 70 lefnadsår och 40 tjensteår. I lärarebildningens intresse må man väl fråga, om detta är rimligt.

Att omförmälda olägenheter stå hindrande i vägen för en god lärarebildning, och att de därför böra undanrödjas, derom torde vi alla vara ense. Det gäller endast att finna den lösning, som säkrast för till målet.

I främsta rummet anser jag, att seminarieläraren bör erhålla rätt till full pension, när han uppnått 60 lefnadsår och tillika har 30 tjensteår, med viss del, t. ex. tre fjerdedelar af den lön, han vid afskedstagandet uppbär, om han eger minst 25 tjensteår, eller tidigare, om han af legitimerad läkare förklarats behäftad med obotlig sjukdom, som gör honom oduglig till lärarekallets utöfning. I sammanhang härmed bör stadgas, att ingen, som är berättigad att vid afskedstagandet uppbära hel pension, må utan särskild af Kongl. Maj:t lemnad tillåtelse kvarstå i tjensten. På detta sätt skulle seminarieläraren i rätt tid befrias från en börda, som han icke förmår bära, och seminarierna från funktionärer, som icke längre förmå fylla sin uppgift. I Finland fordras för erhållande af hel pension att hafva tjenstgjort vid seminarium under 30 år. Lefnadsåldern tages icke med i räkningen, och hvad som är ännu viktigare, det är, att ingen skilnad göres mellan extra-ordinarie och ordinarie lärares tjensteår, utan att de förra få räknas lika väl som de senare.

Till undanrödjande af den andra här ofvan vidrörda olägenheten fins ett lika kraftigt verkande medel, och det består uti att höja kompetensvilkoren framför allt med hänsyn till läraredugligheten. Man kan, förutom hvad som nu kräfvdes för behörighet till adjunktstjenst, fordra tre års tjenstgöring i folkskola, samt att sökanden har författat och inför teologisk eller filosofisk fakultet försvarat en vetenskaplig afhandling öfver något pedagogiskt eller metodologiskt ämne. Men om seminarieläraretjensterna efter en sådan ökning af kompetensvilkoren skola locka sökande, måste

äfven lönevilkoren förbättras. En synnerligt lämplig form för denna förbättring synes vara, att seminarieläraren redan från början får uppbära lön i den tredje af de lönegrader, som äro bestämda eller komma att bestämmas för adjunkter vid allmänt läroverk, så länge nemligen fem lönegrader för dessa lärare bibehållas. En seminarieadjunkt, eller om han i likhet med de finska seminarielärarne erhöle lektors titel, finge då samma begynnelselönen som lektor vid allmänt läroverk. Lika nödvändigt vore icke, att han erhöle mer än tre lönegrader. Han kunde stanna vid den högsta nu eller framdeles bestämda lönegraden för adjunkt vid allmänt läroverk. Rätten att genast vid tillträdet få uppbära lön i tredje lönegraden vore att betrakta såsom en ersättning dels för de tre tjänsteåren i folkskolan, dels för den studietid, som åtgått till den ifrågasatta afhandlingens författande.

På grund af hvad jag nu anført, hemställer jag,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda och för Riksdagen framlägga förslag till ändrade bestämmelser angående seminarielärares kompetens-, lön- och pensionsvilkor.

Stockholm den 25 januari 1902.

A. F. Liljeholm.

Instämman:

Joh. Nydal.

A. Thylander.

Wilh. Heimer.

Joh. Er. Nordin.
